

CATALUNYA

REVISTA SETMANAL

Montaner, núm. 22. ♦ Número solt, 25 cts; -l' any 10 ptes.; trim. 3 ptes. - Estranger, 15 ptes. l' any.

Any VIII

Barcelona 17 Gener de 1914

Núm. 324

SUMARI

Nosaltres, els modestos.

Els perits mèdics en els Tribunals, per JOAN ALZINA I MELIS.

Vides, per JOSEP LLEONART. (Continuació).

D'Art.-Valors, per MARTÍ CASANOVAS.

Auques i ventalls. - *Advertiments de l'autor*. - *Cobletes apel·lades de la veïna*. - *Nit de Gener a Barcelona*. - *L'hèroe en el desert*, per JOSEP CARNER.

Himne en honor de Santa Eulària Màrtir (de Mèrida). - *Traducció de Prudenci (Peristephanon, III)*.

Lo que és un Trust. - *Les seves ventatges i inconvenients*. - *Conferència donada en el «Centre Econòmic» de Cassà de la Selva per FREDERICO RAHOLA*.

Catalunya i Amèrica. - *Notes històriques del moviment comercial del segle XIX*, per CARLES BADIA MALAGRIDA.

De la premsa

Acte de fe, per QUARTILLER.

Monumentos en vida. - *Un rasgo insólito*, per MIGUEL S. OLIVER.

Acaba de sortir

DRET CATALA

Obra nova

Qüestions Cívils, estudiades segons nostre Dret per Lluís de Peguera, extractades per Francesc Maspons i Anglèsell.

Extracte de la doctrina civil de Peguera anotat amb la Jurisprudència catalana.

Nosaltres, els modestos

Una de les cançons enutjoses que ens hem de sentir més sovint nosaltres, els catalanistes eficaços, els catalanistes de la Lliga, cada vegada que assolim una nova modesta victòria, un altra modesta consagració del nostre ideal, és aquesta: —Per heure semblant migradesa heu posat tant d'esforç? Els nostres homes il·lustres han estat cogitant tant de temps; les nostres multituds han somniat, esperat, sofert i lluitat amb tant de frenesí per arribar a aquest bocinet de concessió, i encara utilitzada, no'n dubteu, com arma política del centralisme, com eina llencívola de tribus madrilenyes, com esca de futures divisions nostres o preparació d'una traidoria venidora? Nosaltres volem molt més. Nosaltres tenim consignades en nostre programa ventatges molt més radicals. Nosaltres per unes escurrialles així, no ens hi posaríem. L'autonomia, l'autonomia! Tot el que no sigui ella és traïr l'ideal, pal·liar encara el servatge de Catalunya. Vosaltres, amb conxorxes caciquistes, doneu un pas d'una insignificància grotesca: nosaltres, ànimes grans, vivim en les esferes superterrenes de l'absolut i l'etern.

Així, si fa o no fa, parlen tots els partits polítics catalans o sojornant a Catalunya. Ells sí que són els bons catalanistes—no solament els de l'Esquerra, els de la Unió, sinó els lerrouxistes, els jaumins i adhuc certes personalitats dels partits turnants. Espanta, el que ells conseguïen per Catalunya si s'hi posesin! Perquè és evident que en ròncs pergamins, executòries de la historicitat de cada partit, tenen tots consignades, segons sembla, extraordinàries llibertats, fueros, pactes conmutatius, autonomies provincials solidament assegurades damunt les municipals, projectes de llei no votats, iniciatives perdudes en discursos d'Ateneu... I aquestes velles afirmacions deuen tenir, per elles soles, alguna força màgica i invisible, perquè

cap d'aquests extraordinaris catalanistes (anterior a nosaltres! més exigents que nosaltres! més clarividents que nosaltres!) té la menor cura de dinamitzar els seus principis, de contrastar-los en la barreja multiforme de la vida, de fer-los punyir l'aire espès de la rutina, l'aplanament secular d'un país avesat a desconfiar dels ideals i a refiar-se de la corrupció canalitzada.

Per si o per no, bella i santa cosa és que algú procedeixi amb modestia; car si el miracle trigava tant com el canvi de la forma de govern, o l'assecada de les charcas pestilentes o l'espandiment de les genuïnes bases de Manresa?—Fem una mica de tasca cada dia, una mica de tasca modesta, contentem-nos d'un decret, i si convé d'un reglament; si guem polits, si guem agraits, si guem governamentals, aprofitem-nos una mica de tot. No fem grans bocades, no fem grans *racconti*, car nosaltres som els que tenen feina.

Car nosaltres som els modestos. Els modestos en el procediment, en la política, en la obstinació i la finesa tàctica. Els més modestos, perquè la nostra modestia ha d'estojar una fe perdurable, un orgull immortal que no té de comprometre la seva altívola i gloriosa essència en les estúpides letargies ni en les sotragades estèrils que són regla comuna de la política espanyola.

Nosaltres, els modestos, tenim la fe i l'orgull que Catalunya, quan hagi assolida la seua plena dignitat, digui que hem estat els millors a servir-la, els que hem posseït sempre tanta daurada riquesa d'ideal que mai no hem necessitat estrafer-lo amb el plom feixuc d'una manca de comprensió o d'una inèrcia pessimista. Llavors els humils seran exaltats; i als que ens hauran dit modestos se'ls judicarà no pas traidors, ni enemics, ni fills borts de Catalunya... cap d'aquestes coses paoroses... sinó una cosa dolça: pobriçons...

Els perits mèdics en els Tribunals

Si el peritatge mèdic deixa tant que desitjar, bona part de culpa toca també als juristes, car amb desoladora freqüència demanen als metges i fins els exigeixen i obliguen que responguin a preguntes que traspassen evidentment els límits de llur competència,

Cal evitar el *trop de zèle*. Anc que els tribunals vulguin fer, amb laudable diligència, tota la llum possible pel bon compliment de llur missió, no és raó aquesta per pretenir dels metges la solució d'una multitud de dubtes, no sobre qüestions de fet, sinó sobre llur interpretació, sobre mil coses arbitràries e hipotètiques, per demanar reconstruccions més o menys imaginàries, ni per eixir del camp científic passant al filosòfic. Són delicioses de vegades les interrogacions que es proposen als perits. Si l'inculpat és responsable o no... Si la degeneració presuposa una disminució de la llibertat... Si la passió disminueix la responsabilitat... Qüestions com aquestes han d'aclarir els perits en molts de processos. I la veritat és que gairebé mai poden donar sobre elles informacions exactes. Els metges podran dictaminar amb més o menys aproximació sobre la capacitat psíquica d'una persona, o l'existència d'una malaltia mental; mes lo altre no és medicina, sinó filosofia, disciplina molt respectable, però en la qual els metges no solen tenir coneixements especials. Qui es meravellarà si les respostes són arbitràries, fantàstiques?

Quan els perits se limiten a donar compte de lo vist o observat per ells mateixos, sense afegir res ni entrar en judicis o apreciacions, perquè ho consideren estrany a llur missió, llurs informes mereixen la major confiança i, generalment, els tribunals els ho reconeixen. Donat el sistema judicial vigent en l'actualitat, si el jutge no té motius per posar en dubte la sinceritat, la imparcialitat i la capacitat del perit, sol acceptar llealment son parer. És molt natural que els jutges no es declarin contents amb generalitats vagues i incolores, a pesar que ells mateixos tal volta les han provocades amb conjetures, suposicions o empirismes que res tenen de tècnics.

Clar és, d'altra part, que per dictaminar amb mediocre serietat sobre punts de Psiquiatria és precis una competència concreta, estudis de naturalesa molt particular; els coneixements generals en una professió no basten per resoldre amb acert problemes d'una de ses branques. La Psiquiatria suposa la coneixença dels mètodes generals d'ex-

ploració mèdica i además d'altres, com són els psicològics, tant delicats i diversos dels primers; això ho compren tota persona de mitjana cultura. No és exagerar dir que davant un boig la mateixa capacitat tenen per diagnosticar-lo un metge general i un advocat.

El problema dels delinqüents anormals mereix la major atenció. És indubtable que part dels condemnats per criminals són anormals, deficientes, boigs, més necessitats, per conseqüent, d'un tractament oportú que de càstic. A Itàlia les estadístiques oficials apenes citen un petit nombre de folls en els reclusoris; però el Dr. Grilli, qui examinà els 351 condemnats de l'ergástol de Volterra, en trobà 44 dementes, bastants dels quals ho eren ja quan hi entraren (1). A Anglaterra es dona oficialment un 6,4 per % de presos malalts de la ment. Hirn, personalitat científica d'altíssim valer, examinà en dos anys a Friburg

(1) Revista mèdica italiana, 1890.

400 presos; d'aquests, quaranta eren boigs (1). Pel que's refereix a Espanya, llegeixis l'estudi de Salillas sobre la matèria i s'haurà un petit reflexe de la realitat.

Els tribunals seguiran condemnant malalts com si fossen sans, mentres que els metges no se'ls imposin amb una cultura sòlida, seria, veraderament científica. Com és possible que un jutge intel·ligent no es mostri escèptic en ço que pertany a la Psiquiatria davant l'espectacle que donen molts de perits, davant el que daren, per exemple, tres o quatre eminències italianes en el procés de la comtessa Tarnowska? A quants de processos exposen els perits amb ardor més o menys tribunici teories, sospites, generalitzacions aventurades i cap fet, paraules, paraules i res més? Fins que no cessi la convicció, tant extesa, que un dictamen pericial és un medi per demostrar qualsevol tesi, els metges no tindrem la necessaria autoritat per disminuir els inconvenients del sistema penal actual.

JOAN ALZINA i MELIS

(1) Psychiatrische Blätter, 1887.

VIDES

(Continuació)

I tant se valdria dir que aixís com la vida de Cellini se'ns fa tota visible en moviment, la de Miquel Angel cal descobrir-la, perquè si el valor, moral o no, de la primera és d'acció, la virtut de la vida miquelangelica està en l'abstenció. Sortosament, car si no, no ens podríem recrear tant en comentar-la, el mateix Miquel Angel ens ha deixat les seves cartes i les seves poesies, documents encara més valiosos i únics, del que tot sent del més intens de la seva humanitat, era també el més amagat. La acció formidable de Miquel Angel, el seu poder, queda en les seves estatuës i pintures, i en canvi la seva vida afectiva és privació i passió, aquí substantiu de patir i no de malversar.

Mireu-lo en les amistoses i amoroses aficions que en ell es fusionen en una mateixa passió d'admirar, i ja volen per damunt del que solem entendre en els termes d'amistat i amor.

Fou servador d'una tensió, d'una aspiració, d'una set que'l treballaren cruelment. La bellesa en forma humana, els mèrits del caràcter, del talent, sobretot els que ell no posseïa, les humanes perfeccions, en fi, des de les més somes a les més espirituals, atrauen irre-

sistiblemet el natural receptiu de Miquel Angel. Per elles s'enmalalteix, i potser en moriria, si una part del sofrir no es recullís en la seva obra de pedra i de pintura que és la seva acció, així com Benvenuto Cellini és tot ell acció i vessament. Però la passió admirativa potser no convenia que s'hi consumís enterament en les estatuës que esculpia, perquè potser per a crear-les grans necessitava justament tenir sempre viu aquell cruent enamorament per les perfeccions humanes de que de segur es mantenia el seu gènit de creador, i gelosament el tenia lligat per a el comer d'afectuosa simpatia i el bescanvi amorós que donen alegria i color plaent a la terra. I així com la seva estatua o la seva pintura són documents del que en ell era acció, satisfacció i poder, les seves cartes i les seves poesies són documents de la seva vida tant frondosa anc que amagada, d'aquell patir de passió, d'aquell estalviar-se a si mateix el gaudi i estalviar als altres el dolor que fan la virtuosa grandesa de la seva humanitat.

¡Quin plaer deu trobar-hi eixa garlanda de flors sobre la rossa cabellera, cada una voldria ésser la primera de besar aquest front. La estreta randa que cenyeix primè el pit i, ja més llure

*cau còs avall i s'espandeix, deu esser
joiosa tot el jorn; la gentil peça
de teixit d'or té un goig constant, de viure
a frec del coll, tocant totjust la cara,—
i més feliç encara
deu sè el llaç capçat d'or que el pit li lliga,
i el cinyell que li volta la cintura;
aquest cinyell sortós sembla que diga:
«No'm canso mas d'estrenyè aqueixa amiga.»
I els meus braços, digueu-me, qui els detura?*

Devia ser la gelosa congestió genial la que abrusava en l'home les satisfaccions del tracte, de la conversa i de veure el món pel cantó joios, fent però la grandesa de la seva vida interior regida pel sacrifici i la caritat, com provaré de mostrar més encara en vinents articles.

Ja vaig dir que Miquel Angel, si bé el fondo de recatada virtut salva de maldat els seus exaltaments, no és un exemple d'equilibri. Sense poguer estar-se d'admirar els mèrits humans, devegades els admira amb un oblit de sí mateix que escau més envers Déu que envers els homes. Al menys aquest retret devien fer-li els seus coetanis quan, en una de les seves poesies al gentil-home Cavalieri, sembla sincerar-se'n amb aquestes paraules:

*Senyor, el que més ames de ta vida
ho estimo també jo; és justa cosa
que l'esperit d'un altre s'enamori.
El que aprenc en ta faç i m'hi convida
no ho entenen la gent enginyiosa.
Qui ho vol saber convé que abans se mori.*

Morir-se? potser no tant, però al menys tenir la seva grandesa.

¿No és més humà i etern un engegament aixís, que peca per veure massa de diví en un home, que no pas el d'un Cellini als ulls del qual desapareixia fins la noció de la carn, que se li convertia en materia del seu desenfré sensual, venjatiu? Excés per excés, ¿no és més humà i etern lo de Buonarrotti que, enlluernat encara de la seva altura de creador, admirava les perfeccions humanes amb un fervor enamorat, que no pas l'engegament de Cellini que mata i viola i abandona als éssers de la seva carn, orb com un element que fa via i no pas com un altre home? Excés en l'un i en l'altre, potser sí, però Miquel Angel es regia per la virtut de la casta inhibició, i el seu excés no significava en cap manera immoralitat. I ademés en ell la seva passió d'admirar era condició del seu art, mentres que les obres de Cellini i la seva vida són dos fenòmens: l'un d'artífex i l'altre d'home inculte, i, per tant, la grandesa de Cellini, als meus ulls, d'una llei bastant inferior a la de Miquel Angel.

Aixís la passió d'admirar es mantenia en Miquel Angel sempre afamada; potser perquè la seva creació se'n gau-

día; aixís la congestió genial privava les dots vitals de la comunicació, d'exercir-se com les de la sensibilitat. Li quedava el camí del renunciament, tancar els ulls a lo que de tant admirat el feia patir, però allavores la integritat de la seva personalitat genial s'hauria esbullat segurament. Perquè jo crec que en la seva activitat, en el *Moisés*, en la *Nit*, hi batega tot aquell recatat sofriement. El Perseo, de Cellini, mai ens dirà tant.

Però com que els efectes de lo extraordinari solen esfereir a molts, tant si l'origen llur està en un foc viciós com en una pira divina, el retorn d'amor, la

alegria de viure, anaven fent-se enrera enrera de Miquel Angel, per la lesomia ferèstega i el caràcter d'inhibició, esquerpesa i misteri que acolorien la seva vida i eren inherents a la seva condició genial. No ens equivocariem dient que els seus coetanis no el penetraren ni l'estimaren com ell se mereixia. No sabien lo desagraïts que eren els que, deturant-se en la por de les vesllums externes, judicaven malament d'aquell home tot admiració, puresa i sacrifici. I no he parlat encara de l'home religiós.

JOSEP LLEONART

(Pel text i per la traducció del italià de les poesies.)

D'ART VALORS

La pintura de cavallet i la pintura decorativa o mural, pintura al fresc, deuen desllindar-se en una delimitació crua i ja definitiva i limitar el seu valor al que sigui el seu comès; perquè no cal pas, per a fer aquesta delimitació de valors, atendre i subvenir a la disquisició de sistemes filosòfics i de pensament, que sempre són quelcom d'empíric, sinó que és la naturalesa i comès de l'art de cavallet i la pintura mural els qui ens senyalen el terme i marge de límit que forçosament deu regnar entre ambdues modalitats de manifestació.

I aquesta creiem que és una declaració i una acció, precisa i ineludible, i que no pot donar lloc ni marge a demores ni aplaçament de cap mena en el seu compliment: la sembrada nostra ja floreix, el bon gra ja fermenta, i fóra dolorós i fóra inexcusable que, per descuit o per temor, aquest planter que puja, i del que n'esperem una tant ufanosa florida, s'endinzés i malparés per viarans de desorientació, dels quals som nosaltres, els qui exercim el dret de la crítica, qui podem i devém barrar-ne, en manera ja definitiva, tot pas i record.

Confonem, en manera lamentable i força freqüent, el quadre i la pintura mural: consagrem a voltes, com a pintors decoradors, pintors a qui sols l'atzar, i no una vocació constant i decidida, ha portat a decorar els murs de les nostres cases y estaments: falta, en fi, l'establiment definitiu d'una vera delimitació, precisa, entre pintors no decoradors i decoradors. I aquesta, ineludible, serà convenient i favorable, a no duptar-ho, a ambdues les parts sobre les quals avui pesa el jou del nostre jutjament: perquè reclouides i sumant amb-

dues com únic valor el que és patrimoni únic virtual del seu comès, podran en manera viva afirmar-se en sí mateixes, enrobustir la seva plenitud de manifestació, que avui la ingerència d'elements i medis de manifestació d'ambdues fa difícil i costosa.

Aquesta ingerència d'elements, malgrat ser lamentable, admet i té disculpa: som en una època de transició, a les acaballes del realisme, i la pintura torna de plè al seu origen i a la que és la seva més alta manifestació: a ésser decorativa. L'artista sent ja el cansament i la fadiga d'un art qui rès és, ni rès representa, i retorna el seu pensament, a l'exemple de les grans civilitzacions clàssiques i del Renaixement, en que l'art, en manera augusta y serena, era l'esponjament i manifestació de la vida social, en que vivia i era en ella: després d'un cansament de dibauxes, l'artista sent la necessitat de lligar-se a una disciplina, i fer del seu art part d'un tot, i vol i sent el desig de que linies, colors i formes; lliguin i siguin amb les linies d'una arquitectura, i vol que el seu art sigui quelcom més que una expressió de vida individual. Per això, el retorn de l'art, arreu i no pas sols a Catalunya, a una forma decorativa, ideal.

Mes l'artista es troba envoltat en una tradició i una cultura d'art, i d'aquí la lluita entre el nou i vell esperit: la lluita entre el desig i els formulismes que encara acompanyen la seva mà i l'empenyen. L'artista posa el seu pensament en una forma decorativa, ideal: genera la seva obra, no pensant en una realitat, sinó que crea les seves imatges, carn i vida del seu pensament: mes la mà li falla, i tal volta l'esperit porta també enca-

ra resabis de la tradició i modalitat del realisme.

Tenim a Catalunya un exemple eloqüent d'això que diem en el pintor Joan Llimona. En Joan Llimona, com tants i tants altres, ha sentit aquesta inquietut i aquesta frissança d'un retorn a la pintura de les belles imatges, a reanudar el camí sà i ver d'un art: i ha tingut una concepció bella i grandiosa, de la que n'és exemple aquella decoració bellíssima del cimbori del Monastir de Ripoll: mes En Llimona ha topat amb els resabis de la seva pintura realista i ha pintat imatges decoratives, i a fet una decoració amb una tècnica i una manera purament realista; i ha devingut el desequilibri, i la bellesa grandiosa de la concepció ha quedat abscondida per els formulismes de tècnica i execució, desacordes, deslligades de la funció que deu complir una pintura decorativa.

I no obstant, de entre aquest desconcert i confusió general, la bona llevor ja germina, i en manera bella i esplendent i no pas, certament, en casos aïllats i individuals, sinó formant una vera suma, un conjunt. La «Escola d'Art», que dirigeix el pensament catalaníssim d'en Gali, ja fruita amb un bell planter de decoradors, dels qui rescentment, en la exposició del «Círcol Artístic de Sant Lluç», en coneguérem l'obra d'en Marqués Puig, i la bella d'en Termens: i ara és en Joaquim Torres-García, qui, en la seva «Escola de Decoració», ve a despertar i unir energies noves i dirigeix el pensament d'una joventut a l'obra i ideal de la decoració. I mentrestant, en Sunyer manifesta ja una vocació decidida—prevista, no obstant—per la pintura mural, i l'Aragay, un ver decorador que donarà dies de gloria a Catalunya, prepara el seu romiatge a Italia, en busca d'ensenyances, que després esplairarà pels nostres murs, en ofrena a la seva patria.

I en aquestes noves energies, sí que hi tenim una fe decidida; aquests són els que comencen el seu camí pels viaranyes de la decoració, i per això mai la seva obra denotarà titubeigs ni indecisions, perquè en ells el pensament i l'ideal no seran traïts pels medis i pel pes d'una tradició realista; acorden el medi al fi, i per això el seu art mai els trairà.

Perquè ells tenen un sentit sà i intrínsec del comès d'una decoració; i per això, les imatges que ells creen, els colors i línies del seu art, són quelcom que va lligat, no ja sols a un pensament, sinó a unes línies i formes determinades d'arquitectura, la resultant d'expressió de les quals va precedit pels materials. El seu art és art fill de l'arquitectura: va lligada a ella, i amb amor i humilitat més gelosa de col·laborar-hi s'acull als murs i voltes, que ella, mare seva, els brinda amorosa. Saben els decoradors nostres també, que la arquitectura respon a un fet natural de nacionalitat, de cultura, que ella és quelcom lligat a una terra i una tradició: i ells, que pinten i esculpeixen, regoneixent el seu art fill de l'art mare, l'arquitectura, fan d'aquest quelcom que respon a un fet de nacionalitat i a una cultura de tradició.

Difícil i àrida és la seva tasca: és tot un art, el que reneix en les seves obres: mes aquest fet i aquest renaixement, arreu de gestació dolorosa, és a Catalunya fruit natural del renaixement nacional col·lectiu de la nostra Patria. I això fa que l'esguardem aquest esforç dels decoradors nostres amb bella i confiada esperança.

Veus aquí quin és el desllindament que creiem precis nosaltres, i sobre el qual hem volgut avui dir-ne les paraules últimes. I creiem, com hem dit, que amb aquesta separació de valors, tots hi guanyarem, perquè tots, decoradors i

no decoradors, podran en més decidida manera afirmar-se en el que sigui el seu ideal i modalitat.

Mentres es continua a Catalunya pintant-se belles impressions de la Natura, i fora d'ella, reduint l'art a una qüestió matemàtica i d'experimentació, com és el cubisme i el futurisme, nosaltres alentarem i treballarem amb aquests decoradors que creuen, com nosaltres, que l'art deu ser plàstica, és a dir, visual, i per això treballen per l'exaltament del material i fan belles les seves imatges. I creiem que aquest és el camí únic per a fer a Catalunya la bellesa i plenitud de un nou renaixement.

Admirarem la labor de l'estol impresionista, i l'alabarem perquè representa un valor de consagració i continuïtat; mes no l'alentarem. Estimem l'esforç d'en Llimona, al dirigir-se a la pintura mural, a la bella tasca resurrectora: mes no l'alabarem.

Però sí que alentarem i laborarem, en entusiasta faiso, per l'obra d'en Torres-García, perquè ell és un ver decorador i la seva obra un exemple. I serem amb la tasca i obra dels nostres decoradors, perquè ella és un camí i un ideal a seguir.

I procurarem desllindar-la de tota altra modalitat: creiem que ells deuen viure i desenvolupar-se en maneralliure, independent, i no barrejar-se entre sí. I creiem mentres la nostra tasca és per l'ideal dels decoradors de Catalunya, que també algú laborarà per l'ideal dels no decoradors: i per això nosaltres ens creiem rellevats d'alentar-la i seguir-la. Es una tasca que no ens pertany, i també nosaltres tenim la nostra feina.

MARTÍ CASANOVAS

RON BACARDI

Editorial Ibèrica, Passeig de Gràcia, 62-BARCELONA

Obres completes

de l'Il·lm. Sr. Dr.

D. Josep Torras i Bages

Bisbe de Vich

Vuit grans volums de 400 a 500 planes cada un, amb paper luxós i refinadíssima impressió

Preu de l'obra:

Per subscripció, pagament a la bestreta

Rústega Ptes. 35
Tela 45

Acabat el temps de la subscripció l'obra valdrà

Rústega Ptes. 45
Tela 55

AUQUES I VENTALLS

JOSEP CARNER

Advertiments de l'autor

Aquestes inspiracions estantiques, esplaïs gairebé involuntaris, cantarelles trivials; flors de paper diàristic, són no-resmenys volgudes de llur modest autor. Rau la saviesa — sigui'ns permès de dir-ho, maldament se'ns enfurismi aquest llòbreg pedant Jaume Barrera, fanal de *El Correo Catalán*, qui ignora el recte ús del *doncs* i del *qual*—... rau la saviesa no pas en glorificar-se i inflar-se la boca de ço que es té o es creu tenir, però sí en contentar se'n humilment, escondidament i amb ànima pura. L'autor, doncs, es creu ésser savi mostrant-se benaurat de la seva pobresa; fent-se, com un dolç alemany, una cambra que li sigui gentil només amb quatre llistonets, un pitxer blau i dugues flors.

L'autor d'aquest llibre té una convicció, que no gosaria dir a segons qui, i

és que el present recull no deixarà d'ofereir un interès arqueològic a les vinents tongades de la humanitat. Es de creure que els venidors tindran la gentilesa de considerar-hi dugues senyalades característiques del nostre temps, que és possible que el datin.

La una és la docilitat amb que l'autor ha seguit aquella orientació estètica que condueix l'artista vers l'ofici, tant per donar-li una certa eficàcia concreta i pròxima; com per ajudar a una elevació de nivell de moltes coses que són més quotidianes que no pas les nades de l'art per l'art i que noresmenys convé que tinguin un determinat reflex de bellesa. I fins és escaient la dita orientació perquè el propi artista s'oregi una mica de les cabories que causa l'anar donant voltes dintre de un mateix (i aquí, sobretot, hom hi veu el que'n podríem dir el pot de la confitura).

L'altra característica d'aquest llibre és un insistent civilisme, que no arri-

ben a mascarar del tot les seves modalitats facecioses o els seus jocs efímers i canviants. Creu l'autor, que l'humorisme és cosa altament civil; però és que, de més a més, aquest llibre ha estat escrit indolentment al marge de una amable vida ciutadana, amb una especial cordialitat per ses metamorfosis i fins amb una convicció indisputable de sos bells esdevenidors.

Serà ben escaiguda la visió de la ciutat en trasmudança? L'autor no veu més que una mitja penyora d'èxit en aquest punt, i és aquella mena d'orba espontaneïtat amb que l'ha anat dient, i la contribució que han tingut a aquests rims algunes perspectives ciutadanes, alguns colors d'aire i de cel, la dama gentil a la qual mai hem estat presentats, les esgarriances de una murga o un cant de cel-obert. Respondrà la nostra visió, amb tota la seva temporalitat, a un entrançable sentit catalanesc? En aquest punt sí que l'autor no es gosa decidir, amb tot i haver fet els possibles per arribar a una certitut. En efecte, l'autor dugué a compliment un viatge exprés a una ciutat famosa, espill de catalanitat, per llegir-hi aquests rims; però l'assistència de nombre d'amics de l'autor a la sala plaentíssima, obrint espai a la benvolença, deixà intacta la perplexitat. I acabem per cert, aquestes ratlles de sincera confessió amb les paraules amb les quals l'autor començà la dita lectura, i que siguin testimoni de honrada gratitut i com una vinculació tota expressiva dels versos barcelonins als amics de la ciutat heroica:

«Us vull revelar la intimitat del meu pensament, us vull ésser tot explícit: si m'hagués de bastir jo mateix una ciutat per llegir-hi les meves «Auques i ventalls» m'apar que'n crearia una de colrada pel caràcter i voltada de gracies. Una ciutat agemolida en un turó, poblada d'heroisme i de mosques, plena de olors i de pudors ben catalanes, amb Seminari i casernes, amb unes esglésies ben gòtiques, amb un riu equívoc esquerraçant-se a entelar les hora-baixes, amb un pont on s'estessin a pendre el bon temps tartanes, pagesos i soldats, amb una plaça que hi hagués l'Hospital, l'Hospici i qualques arbrifons neulits, amb carrerons opresos i pendants on llisquessin canonges castellans amb sabates encivellades d'argent, amb palaus convertits en hostals i passeigs que rumbegessin unes voltes endomaçades de mantes peludes i flaçades inversemblants. I que hi hagués a la dita ciutat arqueòlegs que els diumenges al matí lluissin guants de papirus i dames i dames que es cofessin rigurosament amb la mantellina ibèrica per la missa i el

passeig al sol—aquestes dues coses espanyoles—i el capell francès per les visites o el concert de una banda de regiment—aquestes dues importacions del país que tenim a tocar.—I que hi fessin bellugadiga traginers i marmaneres i ramaders, i poetes barrejant l'enyorança literaria de París i el fetitxisme del balbuçig folk-loric. I que per ses vies transitessin ufanoses noies populars de galtones inflades i ulls enfonsats; i que convisquessin en son *forum* republicans, carlins i catalanistes barallant-se de una certa manera violada. I que tota la ciutat s'estengués entre una fortalesa caduca i un Manicomí provincial.

»I aquesta ciutat la voltaria de unes arbredes altes i castíssimes i de unes valls amarades de prosperitat, i de unes hortes de fulles obscures i vellutades, i de unes vores de riu qui murmuressin amb la frissança de les fulles i les aigües la cançó de l'amor i la immortalitat, i de unes postes on la llum sangonosa es deixatès amb suprema recança, envermellint de púrpures divines les cares de les parelles contempladores. I si havia de posar un nom a aquesta ciutat, li cercaria un nom que rimés amb Barcelona i que fos més curt; un nom així com Girona.»

Cobletes apel·lades de la veïna

Qui veïna pot tenir,
quina sort divina!
Ai veïna, serafi
que alça una cortina,
o que mira el seu tapí
(no se sab què esbrina),
o que rega el bell esclat
de una clavellina!
No hi hà rès tant delicat
com una veïna!

Li estremeix el caparró
l'«Estigui boneta!»
Si ún la mira bon minyó,
dolç com un poeta,
deixa caure del balcó
una violeta...
Ai, el vol bellugadig
de sa faldilleta!
No hi hà al món un tal encís
com la veïnet.

Benaurat capteniment
el de nostra estada
si en clivella hi surt al vent
eixa flor daurada!
La veïna dolçament
s'és insinuada...
Qui tindrà silencis frets
per aquesta fada
que hom ha vist amb enaguets
a la matinada?

La veïna fuig, sublim
com la Poesia.
Vora nostra la tenim,
la veiem tot dia,
nostre goig arriba al cim...
mes ve una hora, impia,
que fa caure el transparent
de la galeria
i el secret d'aquell moment
ja ningú el destría.

I, o Deu meu! a l'endemà
quina horror ens glaça!
La veïna que inflamà
nostra vida lassa,
també surt a festejà
—que és la seva traça—
amb un jove de «Teruel»
i amb ún de Terrassa,
amb el núvol i amb l'estel
i amb el vent qui passa.

Doncs, si haguessis d'esquivà
il·lusions traidores,
per tenir al mateix replà
Angela o «Duloras»,
ni a la guerra et cal anà
ni amb les pecadores;
sinó lloga un pis llunyà,
i, si avui t'arbores,
ja l'amor se't mudarà
amb les conductores.

Nit de Gener a Barcelona

Còm resplandeix tota l'altura!
Al carreró hi ha una canal,
que xipolleja en la foscura. —
Es una nit primaveral.

Oi, que ha plogut! Mes fou un xàfec,
com a l'abril. Al vell casal
hi ha dos que es besen sota un ràfec. —
Es una nit primaveral.

Un músic diu: — Una novella
cançó m'acut. Seré immortal!
Al violí sento una ocella. —
Es una nit primaveral.

En una cambra tota sola,
nu, s'ha adormit l'infant anyal.
En què somia? S'enriola... —
Es una nit primaveral.

Abril, on ets? En qual contrada?
Que malmersem el teu caball!
Tota la teva serenada
munta en la nit primaveral.

Ella m'ha dit, llençant les roses:
—Porta'n de noves: tantseval! —
Cau el cabell sense les noses. —
Es una nit primaveral.

L'hèroe en el desert

Cega la llum; les bàrbares sagetes
de l'or fos atueixen la ciutat,
la gent és tota fòra, per les pletes

de l'estiueig. Un home arremangat,
sota la persiana, branda en l'aire
una tallada de meló daurat.

En un quint pis, ún que vol ser cantaire
repeteix quatre notes sense fi.
Una senyora, viuda de no gaire,

es gronxa una miqueta per pat.
Una cuinera diu amb altivesa
que la seva senyora és a Rubí.

Tot pernejant entre la calda encesa,
un noi que engega la primera dent
botzina contra la naturalesa.

A la dispesa un conco impenitent,
buròcrata pansit, amb melangia
pensa que, lluny de la ciutat candent,

hi hà xicots joves com ho fou un dia,
però molt rics, duent pijames clàs,
entre cosines folles d'alegría,

bevent xampany glaçat als berenàs,
vinclant cintures sota les pinedes
o omplint de besos la dolçor d'un braç.

Terra d'encís, fantàstiques arbredes
i clara font que entre les herbes llull!
hi vessen noies les materns cledes

i hi volateja Amor, déu insegú.
O, conco, plora, car les belles hores
ni l'or, jamai han resplendit per tu!

Plora, que't tornes gegantí quan plores!
Llavors s'esvaeix a ton voltant
de l'oficina l'aire gris. Llavors

et torna un xic de joventut fragant.
(Melangia se diu la Jovenesa
quan torna al cor.) Llavors tot el cant

de l'Alighieri sembla mesquinesa
vora de ton sanglot d'emoció,
que en homenatge al pler i a la bellesa

infla un elàstic i s'endú un botó!
Amb ton daler tot el real afúes,
o vell suca-tinters corprenedó;

tu, que ames d'un esclat de cacatúes
les corbates, que compres a parells,
i dus al coll un mocador quan sús,

i d'En Lluhi segueixes els consells
i et queixes tot sovint de la planeta
i t'eixugues la ploma amb els cabells.

I en la morta ciutat ets el poeta
i hi hà en tos ulls una claró immortal.
Petjant l'angunia d'una vida estreta,
ets l'últim Cavaller de l'Ideal!

Himne en honor de Santa Eulària Màrtir (de Mèrida) (*)

Traducció de Prudenci (Peristephanon, III)

1

Noble d'origen, Eulària ho és
molt més encara per l'inclita mort.
Verge sagrada, la seua ciutat,
Mèrida forta que al pit la nodrí,
orna amb sos ossos, defensa amb amor.

2

Pròxim al terme del món, a ponent,
n'és el paratge d'honor tan august,
fort de muralles, de gent populós;
molt més insigne, però, per la sang
com per el vas d'eixa Màrtir en flor.

3

Tendra donzella, tot just hagué fet
dotze vegades el cercle de l'any,
que aspra, en la pira de flames i fum,
ella aterrà tremolosos botxins,
dolç el suplici trobant a son cor.

4

Desde nineta ja havia mostrat
que ella, tendint vers el soli de Deu,
mai a cap tàlem retria son còs:
fins les joguines arreu desdenyà,
ja petiona, jugar no sabent.

5

D'ambre, de roses, ne feia poc càs;
l'or rebutjava de rossos joiells;
ja amb faç austera i modest procedir,
des lo més tendre dels anys seductors,
seny de vellesa tenia madur.

6

Quan la tempesta mortífera creix
exterminant els sirvents del Senyor,
quan se comanda que tot cristià
cremi l'encens sobre l'ara, oferint
fetge de besties als deus de la mort;

7

Tot escriuix-se 'l sagrat esperit
sent la donzella, i amb geni ardent

frissa de rompre les lluites crudels:
cor inexpert, sols a Deu aspirant,
nina, provoca terribles varons.

8

Mes ja l'esment de sa mare fa que
resti la verge animosa al casal
rústic oculta, de Mèrida lluny:
no sia cosa que al premi cruent
ella se llanci amb desig de la mort.

9

Ella però, ja aborrint tolerar
l'oci quiet amb covarda actitud,
s'alça de nit, i no vista, desclou
porta i barreres tancades, fugint
fòra camí ni carrera, a lo lluny.

10

Passa fent via, amb els peus ja ferits
per terres aspres de cards i revells,
mentre un chor d'àngels escolta li fa;
i anc que l'espanti la tètica nit,
ella té guia de cèlica llum.

11

Tal l'antic poble escullit d'Israel
duia davant la columna de foc,
que amb raig potent la foscó esqueixant,
feia palès el camí per la nit,
al dissipar-ne el càutic horror.

12

No de altra sort eixa Verge, seguint
via nocturna, la llum meresqué;
ni de tenebres coberta restà,
mentres fugia l'Egipte del món
per arribar més amunt dels estels.

13

Ella frissosa, vençuda la sòn,
moltes de milles ha fetes, abans
que el cel obrís lluminós l'orient.
Ben de matí al tribunal compareix,
noble, i s'atura entremig dels lictors.

14

Clama: «Deman, què follia no és
perdre les ànimes fent-les tombar,
retre a les plantes d'un marbre esculpit
còs de sí pròdigs en dar-se perjuí...
i ai! negar Déu, que és el Pare de tots?»

15

«Oh, multitut qui fas llàstima! té:
cerques tú gent cristiana? Jo ho som.

Som enemiga del culte infernal.
Jo sota el peu les idoles trepig...
D'ànima i boca confés l'únic Déu!»

16

«Isis, Apòl·lon o Venus no és res,
i el mateix Cèsar se fa no res pur!»
ells no són Deu, car són obra de mans,
i ell se fa res, aitals obres servint:
tant un com altre, buidor i no-res!»

17

«Maximià, de l'imperi senyor,
ja que se fa de les pedres client,
que ell s'hi prosterni, que en vot i tribut
ell a tals nùmens dediqui el seu cap...
Per què oferir-los els cors dats a Crist?»

18

«Ell el *dux optimus*, egregi imperant,
prou que s'abeura de sang innocent;
i encarnant-se en tot còs piados,
romp les entranyes de sòbria virtut,
pren a deport torturar-ne la fèl»

19

«Cuita, doncs, ara, botxí, crema, romp,
talla mos membres de terra formats.
Fàcil és rompre lo frèvol i fluix;
no farà presa de l'ànim intern,
anc que's fatigui el torment dolorós!»

20

A tal llenguatge el Pretor enfurit,
crida: «Agafeu l'arriscada insolent,
i entre suplicis cubriu-la, lictors...
Senti la boja que hi ha déus romans,
senti que el Cèsar té el ceptre feixuc.»

21

«Mes jo voldria que abans de la mort
tú retractasses l'error criminal,
tètica nina, si pots fer-ho així...
Pensa quins plers i ventures ja culls
que t'aparella l'honorat himeneu.»

22

«Mira que't prega ta casa plorant
per tú desfeta, ansiosa gement
ara et suplica ta noble avior,
sang que en flor tendre tú vols abolir,
pròxima al tàlam de esplèndida dot.»

23

«No't mou la pompa del goig nupcial,
ni pietat de tos pares ja vells,
que temeraria tú vols afligir?...
Vet-aquí, doncs, preparades per tú,
èines cruentes de bàrbara mort!»

24

«Sia que el glavi degolli ton cap,
o que les feres destrocin ton còs,

(*) Consta aquest himne de 43 estrofes, de 5 versos cadascuna, tots ells dactílics hipercatalèctics, això és qu'estàn constituïts per tres peus dactíls i una síl·laba més.

Tal és precisament el vers, ben conegut entre nosaltres, que els castellans anomenen *endecasílabo de gaita gallega*; sols que, per resultar hipercatalèctic, s'ha de fer de final agut. Així, doncs, constarà de deu síl·labes: una llarga i dues breus, repetint-se tres vegades, i després una llarga final. És l'esquema popular:

Què li da | rem que li | sapiga | *bò?

Tenint nosaltres un ritme tant corresponent a la forma mètrica d'aquest himne, era natural servir-me'n per la traducció; i així ho he fet. Tal volta semblarà feixuga monotonia la continuïtat de finals aguts, però amb ells he preferit ajustar-me al compàs precis del venerable original. — M. C.

o que les flames t'abrasin amb fum;
causa seràs de llarg plor an els teus,
que ni tes cendres podran recullir.»

25

«Digues, te prec, quín treball és per tú
pendre, no més amb la punta dels dits,
una miqueta de sal i de encens?
Sols que això vulles, benigna, otorgar;
ja el greu suplici, donzella, fas lluny.»

26

Res li contesta la Màrtir; llavors
tota s'escriu, i a la faç del tirà,
sobre sos deus ella escup; tot seguit
ella els escampa romputs, i amb el peu
petja l'encens i la ofrena damunt.

27

Fora retard: un parell de botxins
ja dilaceren els pits tendralets,
ungles d'acer els costats virginals
llauren, i esqueixen la carn fins al òs.
Ella ne compta els dibuixos cruentos.

28

«Ara t'escrius en ma carn, oh Senyor!
Molt me complau eixes lletres llegir
qui van notant tos trofeus, oh Jesús!
Parla i celebra ton nom adorat,
púrpura nova, ma sang qui flueix!»

29

Tal, sense plors ni gemecs ella diu,
amb cor intrèpid, joiosa cantant,
l'ànima lliure de l'aspre dolor,
mentres sos membres, de sang retenyits,
rènten-se més en la càlida font.

30

L'últim suplici li toca després:
ja no li esqueixen la pell i la carn
fran de costelles llaurent-la pel pit.
Ara la flama de llanties, arreu,
créma-la amb furia pel ventre i costats.

31

La cabellera aromada, volant
per les espatlles, li tomba també
sobre la sina, cobrint el pudor
de l'honestíssim cosset virginal
amb aquell vel de son cap juvenil.

32

Viva clamada li vola a la faç,
tot crepitant, i prenent els cabells,
puja pel cap superant-lo damunt.
L'ínclita Verge, frissant de morir,
beu amb daler la halenada de foc.

33

Blanca coloma, llavors, volant
surt de la boca a la Màrtir, i és veu
càndida més que la neu, cel amunt...

Era d'Eulària el mateix esperit,
ser infantívol, heròic, ignocent.

34

Tomba el coll làc, mentre l'ànima fuig,
i la cremant foguerada se mor.
Besa la pau aquell còs destroçat,
i alt per el cel, jubilat, l'esperit
munta volàtil als temples eternals.

35

Prou els mateixos sicaris han vist
l'au de la boca d'Eulària brollar.
Tot espantat a les-hores cascún
salta, fugint de sa gesta crudel:
fins s'en allunya poruc el lictor.

36

Mes vet-aquí que l'hivern glacial
tapa de neu tot el fòrum, ja buid;
tapa el cadavre d'Eulària, en creu,
sota el cel gèlid, deixat allà en mig,
fent-li sudari de pura blancor.

37

La honra cedesca d'aquells funerals
qui se celebren amb plors de la gent;
tot homenatge cedesca de dol:
els elements, a llur Déu obeint,
fan les exequies, oh Verge, per tú!

38

Ara és el lloc que el sepulcre ne té
Mérida clara, ciutat dels Vettons,
on el riu Ana de nom celebrat
passa frissós, i entre vert regadiu,
renta amb ses ones els murs opulents.

39

Atris solemnes bé llúen aquí
amb esplendor de tot marbre vistós,
tant foraster com del propi terreny.
Es que conserva aquest lloc venerat
sacres despulles que té per tresor.

40

Brillen els sòtils, amunt, esplendents
d'enteixinats que decora l'or fi.
Pedres polides de varies colors
fan paviment, a faisó de bell prat
tot colorit de floratge divers.

41

Ara, germans, violetes culliu,
flors sanguinoses culliu de safrà:
no n'és estèril aquí el dolç hivern,
que obri les terres amb teba frescor,
per fer canastres de flors a curull.

42

Verges i nins, oferiu aquí's dóns
entre'l fullatge perenne cullits:
jo mes garlandes duré en mig del chor,
en vers dactílic teixides avui,
pobres i seques, festives no obstant.

43

Plau-me honorar els sants ossos així,
i aqueix altar que hi escau a damunt...
L'ínclita Màrtir, als peus del Senyor,
bé s'en adona, i propicia pel cant,
guarda sos pobles i arreu protegeix.

MIQUEL COSTA I LLOBERA, PBRE.

Lo que és un Trust

Les seves ventatges i inconvenients

Conferència donada en el "Centro Económico" de Cassà de la Selva
per Frederich Rahola

Me plau trobar-me aquí entre vosaltres,
—de lluny sou un poble atractívol i simpàtic; la gent sab que heu organitzat un orfeó admirable, que teniu en Centre econòmic aon crideu gent estudiosa a donar conferències. — Per altra part teniu la ventatge d'ésser un poble agrícola i industrial, conreadors de la terra i transformadors dels productes de la terra, lo qual vol dir que s'agermanen aquí el capital i la mà de obra. Teniu, doncs, una vida espiritual, (que es demostra amb l'orfeó), una vida intel·lectual (que troba el seu ambient en el Centre Econòmic), i una vida de treball (que s'aplica a la vegada a la terra i a la fàbrica). Sou per lo tant un poble complet, ja que satisfieu els varis aspectes de la naturalesa de l'home, que també són els de la na-

turalesa col·lectiva, es a dir, la que s'encarna a dins de tota comunitat humana.

Jo no he pogut resistir a la vostra invitació de venir a donar una conferència i creieu que'm dol que no pugui respondre com voldria a aqueixa crida d'ensenyament i a aqueixa set de saber que han vingut a satisfer abans que jo tantes il·lustres personalitats, amb les que vosaltres me midareu amb manifesta desventatge.

Al escullir el tema, encara que soc aficionat a l'història, que deu ésser sempre l'espill en que devem enmirallar-nos, he pensat amb un tema ben modern, que per molts de vosaltres serà poc conegut i l'he triat per a la meua conferència. Vaig a parlar-vos de lo que és un trust, de ses ventatges i de sos inconvenients.

Ans de parlar del trust parlem una mica del comerç, aqueixa funció que serveix per medi de la compra-venda o de la permuta per a que'ls homes cambien unes coses amb les altres, midant el seu valor amb la moneda. El comerç està lligat amb l'associació dels homes; se pot ben dir que és l'ànima de l'associació, o mellor dit, el que fa més possible l'associació. Sens canvi de productes no fóra possible la societat humana, perquè l'home sol no's pot bastar a sí mateix, i necessita del treball dels altres, i el treball se manifesta amb els productes. El comerç comença dintre de la família, creix amb la tribu; adquireix més importància amb els regnes o senyorius, i per últim arriba a son màxim desenròtlo quan és possible la convivència de varis regnes o estats en pau dintre d'un continent.

El comerç se fa difícil dintre dels règims guerrers, que sols trafiquen amb la rapinya o amb l'esclavitud, venent el botí o els presoners; i s'avé amb el que'n diuen els sociòlegs el règim industrial, o sia aquell en que la base de tot és el contracte. En el règim de força o violència que caracteritza la lluita, diu Hebert Spencer, a n'els homes se'ls hi diu: faràs això o lo de més enllà, (l'agressió és el punt de partida); i en l'altre, regulat per un esperit d'associació lliure, a n'els homes se'ls diu: no faràs això o lo de més enllà, (sorgint la limitació que és l'harmonia, que és el lliure exercici del propi dret amb el respecte al dret i a la llibertat dels demés.)

Dintre d'aqueix regisme inspirat per la idea del contracte, el comerç adquireix el màxim desenrotllament, per lo mateix que'l treball és lliure en sa aplicació i en son aprofitament.

El comerç, ja en l'antiguetat, per lo mateix que el que'l fa més difícil és el transport, trobà el seu major expandiment pel mar, havent sigut el nostre Mediterrani, per ses especials condicions que afavorien en ell la navegació, el centre del comerç del món antic. Encara avui segueix sent el mar el camí més ample i més profitós del comerç, de tal manera, que si examinem les estadístiques trobarem que per mar tenen lloc el major nombre de transaccions. Segons l'estadística del any 1912, l'importació total va ésser de 1140 millions, ascendint la

que's va fer per mar a 831 millions, o sia unes dos terceres parts de l'importació total. L'exportació en dit anys alcançà a 1145 millions, havent-se exportat per mar, per valor de 946 millions, o sia que per terra sols la exportació realitzada vé a representar el 17 per cent de la total. I sumant l'importació i l'exportació resulta que en total ascendeixen a 2286 millions, tocant 1778 al comerç efectuat per mar i sols 508 millions al realitzat per terra, o sia que'l 22 per cent del comerç total se feu per terra i el 78 per cent per via marítima.

Anglaterra, que és el país més comercial del món, ho deu a que tot son comerç té per espai el mar.

El comerç en aqueixos darrers temps ha prè una volada que mai pogueren pressentir els nostres antepassats, degut als meravellosos avenços de la mecànica i de la electricitat, acompanyats de les noves formes del crèdit, i dels descobriments geogràfics que aixamplaren els horitzons del planeta.

En la antiguetat un barco de 50 tonelades era una gran nau; avui se construeixen trasatlàntics com l'«Imperator», alemany, que tenen 50 mil tonelades d'arqueig; de manera que representen d'un cop mil de aquelles naus gregues o fenícies que solcaven el Mediterrani.

L'antigua i famosa forja catalana, en comparació dels colosals Alts forns de nostres dies, són com aquelles naus enfront de un trasatlàntic.

Totes les filoses que tenien en ses mans les nostres besavies, plegades, no fan amb un any la feina que realitza amb un dia una fàbrica de filar moderna.

Al descobrir-se Amèrica i inventar-se la brújula, prengué grossa empenta el comerç i aleshores els barcos anaven a Amèrica portant-hi cent tonelades i empleant-hi quan menys seixanta dies; ara que hi porten deu o dotze mil tonelades, sols n'hi estan deu o quinze.

Els comerciants podien rebre tres correus al any d'Amèrica, i ara cada dia i cada moment ne tenen noves pels cables submarins.

Per cobrar tenien que esperar el correu, i ara poden rebre els diners per ordre telegràfica.

Per carregar un barquet a força humana

se necessitaven dies, i ara amb les grues se carreguen mils de tonelades en unes quantes hores. Compareu además els carros i les galeres amb els trens, i el consum de avui amb el d'ahir.

Digueu-me si tot això no té d'haver multiplicat i centuplicat el moviment comercial del món; els giros d'una centuria avui se fan amb un dia, i el que es transporta amb un any equival a més del transport de cent anys d'abans.

Tant com això han ajudat al desvetllament formidable del comerç les formes modernes de l'Associació mercantil. Entre el marxant antic i el trust, hi hà la mateixa diferencia que entre el trirreme mogut per rems i el gros trasatlàntic.

El comerciant isolat va començar per cercar socis per a l'exemplar sa casa, i sorgí la societat mercantil, ja en forma col·lectiva, ja en forma comanditaria. La primera feia responsables a tots de les conseqüències del negoci; en aqueixa última, com sabeu, el comanditari no respon més que amb el capital que aporta a la Societat, però mai amb els seus restants bens.

La societat col·lectiva tenia i té la ventatge de que fa arribar al màxim esforç l'iniciativa personal. Encara segueix sent a la nostra terra la forma preferida, a causa del caràcter familiar que revesteix la casa mercantil catalana que subsisteix a través de les generacions.

Vingué després la Societat Anònima, això és, la societat per accions al portador representatives d'una part del capital. Aqueixa forma relativament moderna permeté l'aixamplament extraordinari del capital, concentrant-lo en grans companyies i grans empreses, reportant les primeres ventatges que després senyalarem en el trust.

L'home amb certes excepcions, no té prou medis avui per assolir les grans empreses que exigeixen capitals enormes. L'home no pot sol construir els grans trasatlàntics, ni emprendre les obres dels ferro-carrils, ni explotar les mines que reclamen medis que estan fora del alcanç individual, i té que recórrer a les grans associacions, a juntar els capitals dels petits i dels grossos, per a constituir aqueixes empreses poderoses que porten a cap les obres gegantines dels nostres temps.

MOSAICS

Paviments
Unifas

E F ESCOFET & C

Barcelona

Ronda Sant

Pere-8

Els milionaris dels nostres temps tenen els seus milions invertits en accions d'aqueixes mateixes societats. Són milionaris per la mateixa ajuda de les Societats anònimes; i poden arribar-se a fer amos dels trusts, conseguint la majoria de les accions de les Societats lligades per un trust.

Així com els comerciants s'ajuntaren en companyies mercantils a fi de tenir més medis i més poder, de igual modo en els nostres temps les societats anònimes han cercat la manera de constituir una Societat major, sumant-se en els capitals i en els esforços, per a donar lloc a aqueixes coalicions industrials i comercials dels nostres temps que tendeixen a consagrar monopolis de fet. Si bé en tot temps hi ha hagut tendència al acaparament, especialment dels grans, no se havia mai arribat a les grans concentracions d'ara, que arriben a disposar del mercat del món.

En els Estats Units és aon ha tingut origen i ha prèms embranzida el trust modern. La forma primitiva del trust fou la de situar en les mans d'una Junta Sindical les accions de totes les Societats coaligades, i repartir-se arreu els beneficis en proporció de les accions de cada una.

Com el tribunal d'apel·lació de New York va considerar immoral, i per això il·legal, aquesta abdicació que feien les Societats de la seva independència posant-la en mans de persones estranyes, va cercar-se una forma diferent, que és la que avui priva.

Ara se constitueix una Societat especial que dona accions de les seves, en canvi de les que li cedeixen les demés societats coaligades, i actua en nom de totes elles com una Societat nova.

També s'acudeix al procediment de fer una Societat que adquireix la majoria de les accions de les demés Societats que's volen coaligar, i d'aqueix modo domina en totes elles, fent que siguin regides pels mateixos Consells y els propis Gerents. Això és lo que ha fet Pearson a Catalunya, adquirint la majoria d'accions de les Societats de Gas i d'Electricitat. D'aqueixa manera operen con una sola Societat encara que siguin varies en apariencia.

A Europa s'ha posat en pràctica el trust en diverses formes. Anglaterra té el de crear establiments de les mateixes indústries en varis llocs, dintre i fora d'Anglaterra. Alemanya ha inventat el Kartell, que és l'agrupació o intel·ligencia de varies empreses dedicades al mateix article, per a reglamentar la concurrencia, ja repartint-se els mercats, ja tenint un comptoir per a servir els *pedidos* de totes, amb arreglo amb determinades bases. Se diferencia del trust en que les companyies associades conserven la seva direcció i la seva personalitat, quedant no més lligades per a la venda.

L'agricultura no's presta tant al Trust com l'indústria. A Italia, a l'Argentina i als Estats Units ja's constitueixen grans agru-

pacions de societats anònimes, per a explotar les terres improductives, però succeeix a l'Argentina, que a mesura que l'estancia, que és la forma que s'aproxima del trust, s'acosta a la ciutat, i se converteix en terra de llegums i don lloc al conreu intensiu, se divideix en troços, ja que és probat que'l petit propietari que conreua la terra ne treu més profit que no pas la Societat que l'explota en gran.

A l'agricultura són els comerciants els que fan els trusts transitoris per a acaparar l'article. El cotó, el cafè i els grans han sigut objecte d'aqueixes compres i detencions per a obtenir preus alts, paralitzant l'oferta.

El Sindicat Agrícola no té res que veure amb el trust, per més que'n reporta calcuna de ses ventatges (compra de primeres matèries, adobs, insecticides en comú i us del crèdit agrícola).

VENTATGES DEL TRUST. — Donada l'inaquiritut de les empreses modernes, el trust és més poderós que la Societat Anònima, pot posar en pràctica amb més profit la divisió del treball i donar més importància a la part tècnica, que té un camp d'aplicació major. Per exemple: a una enconstrada hi treballen vuit fàbriques de filats de cotó que's dediquen al mateix número i se fan una competencia ruinosa; vé un trust i allavors se lliguen en una sola empresa, diversificant la producció, se procura que cada fàbrica se dediqui a un número o a una qualitat diferent. En lloc d'un contracte mestre o d'un Director a cada fàbrica, posa al front a un gran Enginyer que té en ses mans tota la direcció, que introdueix mellores i perfecciona l'organització industrial. I tot això pagant bé i realitzant economies, puix en lloc de pagar vuit Enginyers o Directors, si hi han vuit fàbriques, en paga un.

Lo mateix passa en la comptabilitat; en lloc de vuit tenedors, i vuit caixers i vuit encarregats de la correspondència, amb un sol escriptori en té prou. També en lloc de vuit viatjants, dos; en lloc de vuit magatzems, un.

Les compres de primeres matèries se fan al engròs, obtenint ventatges manifestes; els segurs i els transports abarquen quantitats

enormes que permeten conseguir bonificacions que eren impossibles.

De manera que l'estalvi en els gastos generals és considerable, i per lo tant el cost de producció obté sensible baixa, lo que permet vendre més barato el producte. De manera que moltes vegades el consumidor surt beneficiat del trust.

Per regla general no és així, com veurem després.

Altra ventatja, del trust sobre tot en les empreses de serveis públics, és la d'anar-se formant el personal apte que necessitarà l'Estat i els Municipis, quan reverteixin a ells les concessions de ferrocarrils, tranvies, gas i electricitat, que avui perteneixen a les empreses privades.

Altra ventatja. — El Trust en l'ordre social pot fer lo que no està en la mà dels comerciants individuals ni de les empreses privades. Aquíexes empreses poden crear biblioteques públiques pels seus empleats, serveis de beneficencia gratuïts, pensions, escoles de relativa importancia, fins teatres i museus, és a dir, un conjunt de beneficis socials pels seus treballadors que fugen de les possibilitats d'una petita empresa.

La vaga no és tant freqüent, quan l'obrer té que lluitar amb un trust, que té en ses mans grans medis de defensa, al punt de que la paralització d'una fàbrica, no influeix en sa producció, per l'aument del treball en les demés, que poseeix la mateixa empresa. — Les fàbriques són apartades i els obrers no viuen en contacte, per a organitzar coalicions.

MALS DEL TRUST. — El primer mal del trust és que cerca crear un monopoli, que surt sempre en perjudici del consumidor matant la competencia. Suposeu un trust de tots els fabricants de taps; no hi ha pas dubte que centralitzada en una sola mà la compra del suro, els preus en sofriran en baixa; feu un monopoli dels propietaris surers i no hi ha pas dubte que, posada la venda en una sola mà, el suro pujaria; imagineu un trust de propietaris i fabricants i no's pot dubtar que'ls taps s'encaririen en dany del consum.

Es molt difícil de totes maneres arribar en cap article (com no sigui aprofitant un

AGUA MINERO : MEDICINAL
NATURAL : PURGANTE

RUBINAT-LLORACH

Recomendada por las Academias de Medicina de Paris y Barcelona, etc., etc.

🏆🏆 Diplomas y medallas de Oro

PURGANTE SIN RIVAL EN EL MUNDO

Combate eficazmente la constipación pertinaz del vientre, infartos crónicos del hígado y bazo, obstrucciones viscerales, desórdenes funcionales del estómago e intestinos, calenturas, depósitos biliosos, calenturas tifoideas, congestiones cerebrales, afecciones herpéticas, fiebre amarilla, escrófulas, obesidad (gordura); NO EXIGE REGIMEN NINGUNO. — Como garantía de legitimidad, exigir siempre en cada frasco la firma y rúbrica del Dr. Llorach, con el esdado escarado y etiqueta amarilla. Desconfiar de imitaciones y substituciones.

VÉNDESE EN FARMACIAS, DROGUERÍAS Y DEPÓSITOS DE AGUAS MINERALES

Administración: Calle Cortes, 648 - BARCELONA

Nadie debe estar en su casa sin una botella de agua RUBINAT-LLORACH

monopoli natural), arribar al monopoli absolut. Sempre queda alguna escletxa per a la competència. Se considera pels economistes que existeix el monopoli de fet, quan s'arriba al 80 per cent de la producció.

Lo que succeeix que fins els productors que's mantenen fora del trust, s'aprofiten de ses ventatges i de vegades arriben a guanyar més que'l mateix trust. Exemple: les fàbriques de sucre a Espanya.

Quan és l'arancel o la llei el qui afavoreix al trust, i els preys pugen massa, aleshores vé el contrabàndol a lluitar amb ventatja. Exemple: el tabac, els mistos, la sal i el sucre.

Per altre banda els similars o succedanis se presenten també en el camp de la concurrència (la xicoria enfront del café i la sacarina davant del sucre). Per això molts trusts s'asseguren també la propietat o el domini sobre les indústries similars (el gas per l'electricitat; els omnibus i tranvies; telègrafs i telèfonos).

Altre inconvenient és el de que, quan domina el trust un mercat sens por de la competència, acaba per falsejar i envilir els seus articles, i per això influeix moltes vegades en la decadència de l'indústria. L'Indústria dels mistos n'és un exemple, puix no més cal comparar aquesta indústria de quan era lliure a quan ha sigut monopolitzada.

Com que'ls Directors dels Trusts són gent poderosa que intervenen en moltes empreses, exerceixen una influència corruptora en la política i en la administració. No reparen en conseguir-ho tot per diners, i exerceixen una acció depriment sobre els governs i les Societats. Escampen un ambient pernicios que envileix la consciència pública.

Per altra banda atenent a l'independència personal, vulgues que no vulgues els petits se veuen obligats a sucumbir o a desaparèixer, fent cada vegada més difícil la existència del comerciant sol i del taller isolat. És una guerra sens quartel, en la que els peixos grossos es mengen els petits.

Malgrat això, l'habilitat personal de l'artista, el crèdit d'un petit taller en un ofici resisteixen les embranzides del trust, que té així mateix un enemic formidable en l'inventor. Moltes vegades una patent nova pot ensorrar un trust, portant una revolució a l'indústria que li serveix de base. Lo que succeeix aleshores és que a la sombra de la patent se constitueix desseguida un trust nou per a dominar tots els mercats i fer arreconar lo vell.

El trust no té patria i per sobre les fronteres arriba a intel·ligències entre Estats enemics; quan li convé precipita una guerra.

Quan per ses mires econòmiques té que matar el treball de una ciutat o un poble tancant fàbriques, per a produir una baixa en la producció, no repara en res ni es mou per l'amor de la patria, sinó exclusivament pel guany, sacrificant fredament un país

en ares exclusivament del dividendo. No té entranyes.

Davant del trust, plè de llevors bones i dolentes, que és una realitat, els tractadistes se han manifestat en dos corrents contraposades, (els de la llibertat absoluta, i els que volen un frè complert als abusos del trust, proclamant la necessaria intervenció de l'Estat).

La llibertat absoluta és més crudel que la de Bastiat, ja que no deixa camp per a la concurrència individual. Mata completament l'individu enfront de l'associació.

L'intervenció de l'Estat és justificada, en quant vol impedir el monopoli i deixar lliure la concurrència, però no podem admetre-la quant arriba al extrem de pretendre que desapareixi la Societat Anònima per a realitzar tots els serveis industrials de caràcter públic. La Societat Anònima és l'instrument més eficaç del comerç i de la l'indústria.

EL QUE HAN FET ELS GOBERNS ENFRONT ELS ABUSOS DELS TRUSTS

—Per evitar les tarifes ferroviaries de favor s'ha dictat als Estats Units la llei Sherman. — La llei de 1906 (que prohibeix intel·ligències secretes amb les empreses de ferrocarrils) és encara més severa, ja que imposa ademés la necessitat de declarar les accions liberades, els valor de les aportacions, els balanços i els comptes de pèrdues i ganancies.

Això no vol dir que no hi hagi Estats, els mateixos Estats Units, on el Trust pugui establir-se sens limitacions. A ells cerquen i procuren les lleis l'atracció del major nombre de capitals.

Anglaterra és més liberal que'ls Estats Units malgrat el dret consuetudinari, i considera vàlid tot acord prè per a defensar la propia indústria, encare que porti danys als competidors.

A França no hi hà res legislat, com no siga la sanció per el fals o enganyós reclam al emetre les accions de les Societats Anònimes i la coaligació per a encarir els preus de les coses, reflexant una antiga prescripció del dret romà.

Espanya és també generosa, i deixa que'l trust camp pel seu respecte. No hi hà més limitació que la del Còdig Civil, que prohibeix els pactes que no siguin lícits ni ho-

nestos i els pactes reservats. Però res no hi hà que pugui impedir l'infló del capital ni el monopoli.

Nosaltres hem de reconèixer que'l Trust respon a les necessitats dels nostres temps i no tenim més remei que acceptar-lo com s'accepta l'automòvil, el tranvia elèctric i aqueixos pals que transmeten la força que porten sinistrament un signe de mort. Cal de totes maneres que la llei intervingui en sos mals i perills, així com intervén en la velocitat dels automòvils i pren precaucions per les transmissions elèctriques.

Espanya d'un quant temps ençà, ha entrat completament en el camí del trust i cal que'ns preocupem de prevenir sos danys sens desconèixer les seves ventatges, acceptant aqueix organisme que s'imposa i salvant en tot quant sigui possible la competència en el món de l'indústria i del comerç. Què és lo que'ns té reservat el pervindrà davant del creixement formidable del trust?

Diffícil és predir ses conseqüències en l'ordre social, polític i econòmic.

Enfront del trust, que és la condensació del capital, se presenta el Sindicat Obrer, que és una mena de Trust de la mà d'obra. Són dos grops immensos que s'aixequen un a llevant i l'altre a ponent i que al apropiarse per les corrents atmosfèriques amenacen amb paorosa tempesta.

Els primers símptomes del xoc o topada ja s'han vist a Anglaterra amb la vaga dels minaires que va pertorbar el món, i a França i a Espanya amb la vaga dels ferroviaris.

Segons sigui la forma de la lluita, tals podrien ésser les conseqüències que la civilització tingués una forta reculada.

De vegades dos grans masses en contradicció, quan arriben a embestir donen vida a inesperada llum. Així succeeix amb la pedra foguera i l'acer.

Si els Sindicats abandonen el seu sentit revolucionari i perturbador, per a ésser la força social que serveixi per a amparar al obrer que avui no pot lluitar sol, la seva influència pot ésser beneficiosa, i fins pot arribar-se al camí de l'harmonia amb el trust.

Hi hà qui somnfa ja amb Comitès Mixtes de Trust i Sindicats per a dominar dins de una Indústria, repartint-se proporcionalment els beneficis, fent una concurrència formidable als que no formessin part del Trust.

TUSELL GERMANS

Articles de Goma i de Celuloide

FÀBRICA: Font honrada, 3.

Botiques i Magatzems

CENTRAL: Fontanella, 20

SUCURSAL: Ronda Sant Pere, 12

SUCURSAL: Vila Vilà, 89.

El que sí és indubtable, que entesos els Trusts i els Sindicats en l'esfera de la previsió social i de la cooperació podrien fer meravelles. A Anglaterra, per exemple, els tintorers de Bradford constituïts en trust, han creat Comissions Mixtes d'acord amb els Sindicats d'obers, per a resoldre els conflictes per medi d'arbitratges, amb fons comuns per a fer efectives les responsabilitats. El Trust i els Sindicats en bona intel·ligència, poden realitzar l'ideal del contracte col·lectiu, amb l'escala mòvil de salaris. Per aqueixa via hi caben ben entesos feconds i profitosos.

Si no és així el Trust serà qui ens portarà fatalment al Socialisme de l'Estat, fent possible, a mesura que's vagi apoderant de totes les indústries i serveis públics, el traspassar fàcil de lo que és del domini de les Societats al domini col·lectiu. Ja hem vist amb quina senzillesa Italia s'ha fet càrrec dels ferro-carrils, que són tots avui de domini públic.

El Sindicat, persistint en sos procediments tirànics, pot acabar amb la llibertat del treball, privant al treballador de la lliure disposició de sa activitat. Aleshores el Sindicat disposaria dels treballadors com de un exèrcit d'ilotes o de remenses, que tindrien sa personalitat anul·lada dintre de la Corporació, fent no'l que voldrien sinó el que'ls hi fessin fer. Ja hem vist el que ha succeït amb els intents de vaga general, en què una minoria avalotadora ha imposat sa voluntat als demés. Això deu servir-nos de mirall, per a judicar lo que fóra la Sin-

dicació obligatòria. Pensi's que un Sindicat pot fàcilment, per medi de la corrupció dels diners, convertir-se en instrument del Trust.

Contra això ja s'han aixecat a Anglaterra els obrers lliures que s'han associat al sol objecte de mantenir a favor de tots la llibertat del treball, a fi de que puguin contractar el seu esforç sens la tirania de la Corporació.

Jo no sé lo que pot esdevenir; si vinguessin a parar un dia els bens tots en mans del Trust, essent els propietaris en tots els ordres tant sols accionistes d'aqueixes Societats acaparadores de tota la riquesa, i els Sindicats obrers una munió de treballadors, moguts per la voluntat d'uns quants; jo crec si tal succeís, per el mateix que això és contra la naturalesa i contra la llibertat, que tot seguit per causa de la mateixa desigualtat dels homes, i de la llei de la competència que no pot desaparèixer mai de l'ordre econòmic, començaria altra vegada a resorgir el capital fruit de l'estalvi, i l'home en possessió de son treball, lluitaria per a assolir el dret de portar-lo allí on volgués.

Enllà d'enllà, també els bens foren col·lectius, i els homes vivien com remats que portaven els menadors a treballar aon i com volien, i poc a poc va anar formant-se la propietat individual i l'home va redimir sa servitut, que altra cosa no és el no poder disposar lliurement del seu esforç. Per més preses que's facin per a contenir les aigües, aqueixes tenen que seguir sempre la pendent natural que les porta cap als rius i arreu cap el mar.

integrant el Còdic general de la legislació indiana en la «Casa de Contratació de Sevilla».

Aquesta notable institució administrativa del comerç indià, que, nascuda a dins del ambient d'aquell segle (1) falsejà l'esperit fonamental de la seva constitució, centralitzant el comerç espanyol amb les terres de les Indies en el port de Sevilla, vingué a tancar les portes d'aquella nova via del comerç oceànic per la forta marina mercant catalana, que recorria amb les seves naus des de les platges de Brujas i Gante en els Països Baixos (2) fins a les llunyanes terres d'Armènia, Siria i Egipte.

Els registres oficials dels comptadors de la «Casa» de Sevilla, existents en l'Arxiu d'Indies, donen compte de gran nombre de naus catalanes, qui no obstant de les traves que se'ls imposava al obligar-los a desembarcar en el port de Sevilla, passaven per aitals inconvenients per a sortir de la crisi que sofria el comerç del Mediterrà. Ses lleis generals, que anaven modificant poc a poc els rigurosos principis de la legislació indiana, semblaven desconèixer la necessitat de Catalunya i quant l'emperador Carles V decretà la llibertat de comerciar amb les Indies a favor dels ports de Corunya, Bilbao, Sant Sebastià, Cartagena, Màlaga i Càdiz (3), no feu menció dels nostres en aital privilegi, amb greu perjudici del comerç de Catalunya. Les naus catalanes seguien, no obstant, amb més o menys intensitat el tràfic comercial amb Sevilla, i així, veiem que el Consulat Català establert en aquella ciutat després de la seva reconquesta, en 1282, segueix funcionant en ple període monopolitzador, l'any 1530 (4).

En 1702, els catalans dirigien al rei d'Espanya Felip V, una súplica proposant la creació de una gran companyia nàutica amb facultat de «comerciar lliurement amb els ports del mar Occèa» i qual concessió era l'únic medi per a retornar a Catalunya, el estat florit de que antigament gosava i de que gosen en el dia França, Italia, Holanda

Catalunya i Amèrica

Notes històriques

del moviment comercial del segle XIX (*)

El sentit pràctic de Catalunya en assumptes comercials i marítims, històricament en-

caruat en el «Llibre del Consulat de Mar», que esdevingué com a norma jurídica i pràctica del tràfic mercantil en els segles XIII, XIV i XV, sigué també l'impulsador de nobles esforços de la marina mercant catalana, qui vençent els obstacles que s'aixecaven en contra d'ella per virtut de les legislacions monopolitzadores i centralistes, logrà fins imposar gran part de les seves costums marítimes que foren legalment consagrades

(*) El dia 22 del corrent desembarcarà a Barcelona de retorn de les Repúbliques Sud-americanes, la «Missió Comercial» que, per iniciativa de la casa d'Amèrica sortí del nostre port el 27 de Desembre de 1912 portant la representació de moltes institucions i altres tantes cases comercials de Barcelona, i ostentant el caràcter oficial que li conferí el govern d'Espanya. Pròxim a donar compte de les seves brillants gestions els comisionats barcelonèsos, creiem d'oportunitat publicar aquest petit estudi, com a notes històriques del comerç català amb Amèrica, despertant l'interès de la opinió pública per una gestió tant meritoria i que tant bones i profitoses orientacions pot portar a la vida econòmica de la nostra terra.

(1) Schercher, — Historia del comerç, tomo II. — Diu que's comptaven fins a 70 les companyies comercials existents en Europa a aqueiles èpoques, inspirades totes pel règim del privilegi.

(2) Campmany, — «Memorias Históricas», tomo I.

(3) Colecció de documents inèdits d'Ultramar, tomo IX.

(4) Campmany — «Antiguo Comercio de Barcelona».

JOIERIA * PLATERIA * RELLOTGERIA

CABRÉ

RAMBLA DEL CENTRE, N.º 30

Garantia absoluta en tots els objectes ♦ Economia en els preus

i Venecia» (1). El rei donà el *placet* al prece de Catalunya, mes imposant la clàusula condicional «sens perjudici del comerç de les Índies i del comerç de Sevilla», subterfugi amb que venia a mantenir amb tota la seva cruïlla la fórmula centralitzadora del comerç de l'Estat.

Amb aitals condicions, la constància del geni català passà per tant penós calvari fins a l'any 1778 en que el rei Carles III feu la publicació de la «Pragmàtica del lliure comerç».

Des de aquest moment, quedava decretada la lliure circulació de totes les naus pels mars americans, justa i tardana recompensa amb que el rei d'Espanya i de les Índies volgué coronar la brillant història de la marina mercant catalana.

La pragmàtica de Carles III venia a esmenar en part els errors de la Espanya colonial, i marcava el principi de una corrent de rehabilitació que tal volta hauria lograt consolidar-se amb la forta empena que podia donar Catalunya al comerç hispano-americà, si les complicacions polítiques que sobrevingueren immediatament no haguessin absorbit la força de la nostra marina, arroçant-la cap a una ruïna incontable, de la que no havia de resorgir fins a mitat del segle XIX. En efecte, en la guerra de 1793, Catalunya forma cossos de voluntaris que van a invadir el Rosselló; més tart la costa catalana rebé una forta batuda per la marina de guerra francesa, amb la presa de Roses i Figueres, i després d'haver provocat l'invasió dels francesos amb l'abandó de les del Rosselló, els exèrcits regulars deixen als catalans la defensa de llur territori, i la tàctica guerrillera dels nostres somaténs logra la victòria a canvi de la ruïna agrícola i mercantil de Catalunya en la «Pau de Basilea» (2).

Quan tot-just s'havien apagat aquells «rebomboris del pa», amb que la veu del poble plorava la forta crisi en que l'havia deixat l'última guerra, noves complicacions polítiques venen a empitjorar la situació de Catalunya i sobrevé la guerra de la Independència. Com epílec d'aqueixa lluita memorable, Espanya paga la seva gran equivocació històrica i les colònies sud-americanes es proclamen independents en 1811.

Aquí entrem ja de plè en el segle XIX, segle de reconstrucció naval per Catalunya, qui després de tantes proves, pogué per primera volta exercir el dret del lliure comerç amb Amèrica, donat per Carles III.

Des de 1811, en que el general San Martín aixecà la bandera de rebel·lió a Buenos Aires, fins la definitiva constitució independent de les Repúbliques del Plata i Uruguai, passaren 17 anys de lluites i commocions polítiques. Catalunya en tant, s'hi anava veient després de tant llarc calvari i començava a llençar a la mar els seus barcos «polacra-piula» i amb ells comerciava en les costes de Galícia, per allunyar-se més tart fins al Brasil, a Cuba i Puerto Rico (1).

Seguien aqueixes illes perteneixent a la metròpoli d'Espanya, i malgrat els atacs dels «insorgents» (filibusters i raquers) que imposaven a les naus mercants un armament de defensa imprescindible, tenia aquell tràfic oceànic una veritable i profitosa estabilitat, que sapigué conreuar Catalunya desplegant una activitat assolida tant sols en el període de plenitud del seu comerç mediterrà.

En tota la costa catalana i particularment en la de Barcelona, se comencen a sentir des

de l'any 1815 les conseqüències de la pau, amb els fruits abundosos que donava el comerç *india* de Brasil, Cuba i Puerto Rico.

Formaven la marina mercant catalana en aquella època, els *bergantins*, *polacres* i *gabies*, petites embarcacions de 80 a 150 tonelades, amb les quals se llençaven els nostres esforços marins a través del Océan. Les viles de la costa que avui dormen en sopides des de l'aparició de la màquina de vapor aplicada a la marina, disfrutant les riqueses que mig segle enrera guanyaren els marins i els indians, eren allavors punts d'important moviment mercantil. Els arsenals de Lloret de Mar i Blanes eren fàbriques importantíssimes de construccions navals, i les viles de Vilassar de Mar, Masnou, Arenys i Sant Feliu de Guixols comptaven amb més de 200 barcos que tornaven de Cuba i Puerto Rico amb abundants carregaments.

En altre article parlarem de l'importància d'aquest comerç, de les seves costums i de la herbica gestió dels marins catalans Ribera i Mirambell, reprenent el comerç amb les repúbliques del Plata i del Uruguai, després de la seva independència.

CARLES BADIA MALAGRIDA

Barcelona, Gener 1914.

(1) Del comerç i pesqueries dels catalans a Galícia ne són recort històric els cognoms d'aquella regió originaris de Catalunya com són Millet, Maristany, Pagés, etc.—Josep Ricart «El Mercurio», n.º 169.

De la Premsa

Acte de fè

Donava gust l'altre dia ésser al saló de sessions de la Diputació de Girona mentre el digníssim senyor President explicava el procés de les Mancomunitats, des que va naixer en l'esperit de Catalunya, com un ideal, fins a la seva concreció per medi del decret del Govern Dato a gratscient firmat per S. M. el Rei.

Feria pler sentir l'unanimitat de parer d'aquell còs, compost de quasi tots els colors de l'espectre polític, i veure com col·locats en el pla de les Mancomunitats formaven al blanc nitidíssim del patriotisme, lo mateix que els colors de la llum solar destriats per un prisma, donen barrejats el blanc llumínic.

Les minories volien la seva part en la conquesta, i a fè que se la mereixien. El senyor President havia dit que la gestació de la

lleï havia durat vintidós anys, i la minoria tradicionalista en paragrafs eloqüents remontà més enrera tals aspiracions vertebrades en llur partit.

La flamant i brillantíssima representació del Reformisme (el diamant brilla més tot sol que envoltat de pedres precioses) amb aquella fogositat jovial i simpàtica de la joventut, va reproduir un bell paragraf del discurs de Don Melquiades, adossant les Mancomunitats al programa del nou partit.

També les vol la joventut nacionalista; els republicans evocaren conceptes d'en Salmerón i les doctrines d'en Pi i Margall; els conservadors cofois, que'l Reial Decret estigués firmat per en Dato i Sanchez Guerra, i adhuc remembraren projectes i discursos d'en Maura i Sanchez Toca.

(1) Bofarull.—«H. de Catalunya», tomo IX.

(2) Angel Ossorio i Gallardo—«Historia del pensamiento político catalán durante la guerra de España con la República francesa 1793-1795», Cap. V.

ROYAL

Rambla dels Estudis, núm. 8

• Cada tarda Tè-concert • Souper-concert a la sortida dels teatres •
RESTAURANT * Menú desde 5 pessetes

El Saló més elegant de Barcelona per banquets i lunches

Els liberals esmentaren la campanya ardua d'en Canalejas, i la no tant sincera i brillant d'en Romanones.

Nosaltres, els Regionalistes, la boca s'ens tornava aigua. Sentíem un goig intens i frufem al pensar el que pot la voluntat d'un poble. Les Mancomunitats s'obtingueren per el voler de tots. ¡Solament els units i forts deuen ésser lliures! La desunió es sempre digne de desconfiança, de debilitat; i els pobles febles tenen d'anar indefectiblement amarrats al jou vil i tirà de conqueridors o han de sufrir l'esclavatge hipòcrita d'altres nacionalitats més poderoses.

Encara hi ha catalans que no estan prou contents: troben que el Rei i el Govern podien ésser més esplèndids en la concessió de facultats. A nosaltres ens pareix que no, i l'aplaudiment unànim de les Diputacions ho diu prou bé.

El Reial Decret afirma lo aprovat per els cossos col·legisladors fins el primer article en el Senat, i no és petit l'avenç que representa el no tenir de tornar a començar en nova legislatura una tasca tant penosa, amb

nous enemics del projecte que surten per encantament, canviant les conviccions de certs polítics com els colors la Copa de Sant Graal que se guarda a Valencia, segons com hi peta la llum diurna.

El Govern ha otorgat tot lo otorgable sense arribar a vulnerar cap llei, ni trepitjar cap dret; el restant que falta ja s'obstindrà seguint units els catalans, que vol dir sostenint la nostra força.

I després encara serem més: les altres regions germanes es despertaran amb el soroll de la primera Mancomunitat, i de tots indrets n'eixirà un plebiscit tant bell i enconratjador com el de Catalunya, per a demanar la reforma redemptora.

QUARTILLER.

D'el «Baix Empordà» de Palafrugell, el dia 4 Gener 1914.

El millor Café és el torrefacte de La estrella.—Carme (Davant de Betlem).

Monumentos en vida

Un rasgo insólito

He aquí un caso verdaderamente ejemplar y digno de encomio: el de Costa y Llobera, el insigne vate mallorquín, oponiéndose, con energía indomable, a que se le erija un monumento en su villa natal. El hecho es doblemente meritorio, por lo inusitado y porque las dos partes interesadas en tan original contienda tenían razón.

Costa y Llobera va a cumplir la edad de sesenta años. Su vida literaria ha sido y sigue siendo una de las más gloriosas de nuestra restauración. Su vida personal una de las más puras, elevadas y dulcemente austeras que hayamos conocido. Como hombre, como sacerdote, como poeta y como ciudadano, ha hecho honor a todos sus deberes. Ha sido una delicia para la amistad y una honra viviente para su patria, transfigurada en sus versos con una sublimación artística que los países más preclaros de la tierra podrían envidiar legítimamente. El templo ha encontrado en él al ministro todo unción, atraído

por una de aquellas vocaciones tanto más inequívocas cuanto más retardadas y puestas a prueba, mientras ha comunicado a la poesía la dignidad de quien la erige también en sacerdocio.

El espectáculo de esa noble existencia es todo de abstenciones y renunciaciones, consumadas apaciblemente y con alegría de corazón: renuncia del mundo, renuncia del pingüe mayorazgo, renuncia de la tentadora ostentación en los grandes escenarios sociales y políticos, renuncia de una inmediata y extendida celebridad, por haber unido la suerte de su inspiración a la causa del idioma catalán, entonces vacilante, insegura, casi perdida... Recuerdo todas las fases de la biografía de Costa, pues desde niño, casi, le admiré y conocí cuando ya habían asombrado al público sus estupendas poesías primeras. La emoción con que fui a visitarle un día en su casa de Palma, calle de Molineros, acompañado por un amigo que me

presentó a él, no es para contada. Atravesaba entonces el poeta su crisis decisiva, y tardó poco en marchar a Roma para emprender los estudios eclesiásticos. Desde entonces han pasado bastante más de treinta años. Costa revelaba una profunda preocupación y cierta reserva o ensimismamiento perfectamente dulcificados por su innata y afectuosa cortesía.

Pocas veces le vi después de aquella presentación. Entre sus compañeros y admiradores se hablaba del nuevo sesgo que iba a tomar su vida, de su determinación irrevocable, de su viaje próximo. Era entonces un joven de regular estatura, de rostro rasurado; vestía correctamente, sin afectación de elegancia ni de descuido. El perfil de su frente y nariz destacaba ya con esa noble curva que parece requerir el cuño de las medallas antiguas. Paseaba sólo, en aquella fecha, y por lugares poco concurridos. Todo revelaba en él necesidad de abstracción y aislamiento. En una ocasión, ya entrada la noche, volvíamos otros mozaletes y yo de no sé que holgorio y caminata. La luna inundaba de claridad la plaza de San Francisco y se nos ocurrió entrar en el precioso claustro, completamente abandonado y sin puertas a la sazón. Dimos la vuelta a sus corredores y antes de terminarla nos cruzamos con una sombra que desapareció, veloz y furtiva. Era el poeta, entonces como ahora ruboroso y púdico de su propia inspiración, de sus emociones de artista y de la misma curiosidad que despertaba. Nos pareció lo más delicado no darnos por advertidos de su presencia y creo que jamás, en nuestras conversaciones después tan frecuentes, me atreví a hablarle de este caso de flagrante romanticismo en que pude sorprenderle.

No tardó en aparecer la primera edición de sus *Poesías* y poco después el autor desapareció de Mallorca, permanecía en la Ciudad Eterna por más de cinco años y regresaba, a la vuelta de ellos, vistiendo traje talar y ordenado de sacerdote. Lo que ha sido su vida desde este punto no hay que recordarlo a los amantes de las letras. Una nueva serie de inspiraciones líricas vino a completar la de sus años juveniles, presidida por el gigantesco *Pideformator*, símbolo compendioso así de los grandes espectáculos de la naturaleza insular como de la fortaleza de alma que engendra en sus hijos escogidos. Alguno hay ahora que, como el árbol patriarcal de la costa brava, desafía en la soledad todos los vientos, todas las tempestades y todos los odios, sin que nada

— EMPRESA DE POMPES FÚNEBRES —

LA EGIPCIA

SOCIETAT ANÒNIMA

La més important d'Espanya-20 sucursals amb telèfon-Central: Pelayo, 44, telèf. 1.113 ♦ Economia. Veritat en els preus

Important: La Egipcia es la única funeraria que poseeix Cambra de Desinfecció, no servint cap artefacte que no sia previament desinfectat.—NOTA: Acurat i ràpid servei tant a la Capital com a fora.

pueda abatir su altivez ni destruir la belleza moral de un carácter entero contrastando con la flojedad e inconsistencia que le rodea. A esta producción grandiosamente lírica siguieron los ensayos épicos o narrativos *Del agre de la terra* y, más tarde, el selectísimo esfuerzo de las *Horaciones*.

¿Qué extraño, pues, que estos jóvenes de Pollensa hayan pensado en dedicar un monumento a su compatriota y convecino y poner su busto o la sombra del árbol que inmortalizó con una de esas inspiraciones afortunadas que universalizan lo local y lo hacen trascendente? Estos jóvenes, entusiastas y fervorosos, tenían razón sin duda, desde su punto de vista. Las costumbres modernas hacen cada día más frecuentes tales homenajes y conmemoraciones. La misma prodigalidad con que son acordados y concedidos para méritos livianos, parece implicar desaire o bárbaro descuido cuando no se aplica a los verdaderos e indiscutibles. La medianía y aun la absoluta vulgaridad parlamentarias gozan a menudo de dichos trofeos. Obtíenlos también, con ligero esfuerzo, la riqueza, aunque sea a veces por el sistema y en la forma epigramática de D. Juan de Robres. ¿Por qué no había de alcanzarlo un poeta, el poeta de Mallorca por excelencia, al entrar en su plena madurez y en el ocaso de su existencia bañada por una luz de oro, inmóvil y gloriosa?

Tenían razón, sin duda. Pero no contaban con el interesado; no contaban con el rubor de Costa; no contaban con la obstinada e in-

vencible resistencia de la timidez. Y ante esa resistencia, han tenido que plegar velas y darse a partido. Costa y Llobera, en una carta memorable de seis o siete líneas, que es como se expresan siempre las negativas sinceras, rogó a los iniciadores que desistieran de su propósito, pues de lo contrario tendría el disgusto de impedirlo por los medios legales. No se ha tratado esta vez de las vanas protestas de un Romanones anunciando que hará retirar por sus guardas forestales el busto que ha sido puesto a la interperie en Guadalajara y que sigue «mojándose» a estas horas a pesar de todo. La oposición no ha sido formularia, sino efectiva. Ha llegado hasta el desabrimiento rayano con una violencia y acritud desacostumbradas en el lenguaje de hombre tan suave y de poeta tan egregio y entonado siempre.

Y puesto que la negativa consumada está, yo declaro que Costa y Llobera ha hecho perfectamente, que también tiene razón desde su punto de vista y que celebro haya triunfado esta *su razón* sobre la de sus admiradores y amigos, que somos todos. Así como así menudean poco y van escaseando más cada día los ejemplos de seriedad para que no les demos la debida importancia. Yo me hago un deber de señalar esa renuncia de mi paisano — que hasta ahora ha trascendido poco fuera de la isla — a la meditación de todos los hombres discretos. Hay que dignificar la vida y restaurar el sentido de muchas cosas, de muchas palabras, de muchos actos. Hay que divulgar esas lecciones de

conducta en medio del panflismo general que trastorna todos los valores y borra de nuestra época la perspectiva, la proporción y el claro obscuro.

Un espíritu tan escogido como Costa, con su horror al mal gusto, con su oído de una delicadeza tan extremada para advertir toda desafinación, con su temperamento aristocrático, no podía aceptar en vida esos tributos que, por su misma esencia, parecen reservados a la posteridad. Muchos sienten y razonan de la misma manera, cuando menos de palabra y ostensiblemente. Pocos, poquísimos tienen el tesón de impedir que la amenaza se consume ni saben llegar a aquel extremo de energía y aun de tirantez personal que tales resoluciones acaban por exigir. De aquí que esos ejemplos, por su misma rareza y por la esquisitez espiritual que vienen a revelar, constituyen un acto estético, una alta belleza de la acción, que me apresuro a registrar, en desquite de tantas glorificaciones indiscretas y de tantas vanidades infundadas como presenciemos un día y otro.

MIGUEL S. OLIVER

C. Riba Bracons

Les Bucòliques de Virgili

Se troben de venda a la Llibreria d'Alvar Verdaguer i a la nostra Administració.

Preu: 2 pessetes

— Camisería
í Corbatería

— Boquería-32

:: BARCELONA ::

ESPECIALITAT —
en CAMISES a MIDA

GRAN BARATURA
— de PREUS

AIGUES MINERALS NATURALS

de la

SOCIETAT ANÓNIMA

VICHY CATALÁN

Aigues hipertermals, de temperatura 60°, alcalines, bicarbonat-sòdiques. Sense rival pel **reumatisme**, la **diabetes** i les afeccions del **estómac**, **fetge**, **melsa**. Aquestes aigues, de reputació universal, no mes es venen embotellades i les botelles duen tots els distintius ab el nom de la **Societat Anònima Vichy Catalán**. Cridem la atenció dels consumidors, i molt particularment dels malalts, per tal que no es deixin sorprendre admitint com idèntiques a les nostres aigues d'altres **artificials** que s'ofereixen en aquest mercat amb noms de **fonts imaginaries** que no mes son marques de fàbrica i no fonts de origen.

DE VENTA A TOTES PARTS

Administració: RAMBLA de les FLORS-18-ent.º

LA HISPANO SUIÇA

Fàbrica de Automòbils Espanyola

Obradors a Barcelona:
Carretera de Ribas, 279
(SAGRERA)
Telèfon 8.250

Telegrames i Telefonemes
Automòbils - BARCELONA

Sucursal a França:
Levallois Perret
(PARIS)

Chassis de turisme de 12/15, 15/20, 30/40 y 45 HP. Els mes ràpids i els mes econòmics de essència neumàtics.

Chassis per òmnibus i camions, 15/20 y 30/40 HP. Pera transport de passatgers, servei de col·legis i d'hotels i ambulancies sanitaris.

Per transports de 1 1/2 i de 3 tonelades i servei de correus.

Grupes marins, de 6, 15 i 30 HP.

Per canots de recreu, transports de passatgers, serveis de pràctics de ports salvament de nàufregs i auxiliars de barco de pesca.

VIUDA DE
JOSEP RIBAS

MOBILIARIS DE LUXE
EN ESTILS CLÁSSICS I MODERNS

INTERIORS COMPLETS

SECCIÓ COMERCIAL
MOBILIARIS
EXTRAORDINARIAMENT BARATOS

METAL-LISTERIA * LÁMPARAS

OBJECTES D'ART

PARQUETS PLEGABLES (PATENTATS)

Despatx: Plaça de Catalunya, 7
Magatzems i Obradors: Consell de Cent, núm. 327

Establiment

Làmpara "KRANZ"

LLUM BLANCA COM LA DEL SOL
VERITABLEMENT INSENSIBLE A LES SOTRAGADES
LLUM CONCENTRADA SOBRE L'OBJECTE, SENSE QUE
SE'N PERDI UN SOL RAIG
FORMA ELEGANT : TAMANY REDUIT

CLAVELL GERMANS
Barcelona—Rambla de les Flors, 16 (Dipòsit)
Mataró—Biada, 5 (Fàbrica)

COMPANIA "UNIC", S. A.
—Corts Catalanes, 401—
Barcelona

Car de Muntané, 22 BARCELONA